

Posudek na diplomovou práci

Literární konstrukce paměti a vzpomínání v díle Egona Hostovského

Vypracovala: Marie Zetová

Autorka v předložené práci navazuje na svou práci bakalářskou a prezentuje brilantní, podnětnou a originální analýzu vybraných Hostovského románů se zřetelem k problematice paměti, resp. toho, co označuje jako „proměnlivou artikulaci vztahu k vlastní minulosti“ u Hostovského literárních postav. Hlavním tématem je zde cosi, co čtenář Hostovského sice nějak implicitně tuší, ale co teprve na základě autorčiných trpělivých a instruktivních analýz vyvstává v plném světle: motiv paměti a vzpomínání v Hostovského románech je velice těsně a velice často spjat s jistými „odchylkami od normálního fungování paměti“: paměť zde splývá s jakousi neurózou, s nutkavými a nezřídka i halucinačními stavy, které se ovšem zásadním způsobem podílejí na budování struktury narativu.

Autorčina hlavní teze je jasná a pozoruhodná: v „biografických“ interpretacích Hostovského díla bývá posedlost paměti a vzpomínáním tradičně uváděna do souvislosti s jeho situací exilového spisovatele. Autorka však na základě interpretace jeho raných textů přesvědčivě ukazuje, že téma „nejednoznačnosti paměti“ bylo u Hostovského klíčovým tématem už od začátku. Kolem ústředního tématu paměti se takto v předložené práci rozehrávají snad všechny podstatné motivy Hostovského poetiky: nespolehlivost vzpomínání, otázka paměti a narativity, bezděčná vzpomínka, ale také třeba téma dvojníka a integrace „cizího“ příběhu do vzpomínek postavy.

Výsledkem je mimořádně podnětná cesta krajinami Hostovského „estetiky paměti“ především v jeho raných textech: autorka věnuje pozornost zejména *Případu profesora Körnera*, *Domu bez pána*, *Sedmkrát v hlavní úloze* a kratšímu textu *Úkryt*. Tato cesta není prosta ani zajímavých filosofických akcentů: odkazy k Ricoeurovi (a potažmo k Lockovi), pokud jde o tematizaci vztahu paměti a narace, a tím pádem i věkovitá filosofická (a literární) otázka identity lidského subjektu („co to znamená zůstat stejný napříč časem?“), anebo sice implicitně, ale neustále tematizovaná otázka mezi paměti mimovolnou a volní, která měla, jak víme, pro moderní literaturu nezměrný význam (a nemám zde zdaleka na mysli jen Prousta). Za velice podnětné pokládám i autorčiny reflexe vztahu jazyka, paměti a fenoménu dětství. Nechybí ani kultivované exkursy do psychoanalýzy, především k freudovskému pojmu *Nachträglichkeit* a k úvahám J.-B. Pontalise.

Oceňuji i autorčin přehled o sekundární literatuře věnované Hostovskému i její odvahu tuto literaturu pojímat kriticky – když už nic jiného, pasáže věnované Jakobsonově kritice Hostovského jsou v tomto ohledu velice přesvědčivé.

Mám-li snad práci něco vytknout – ale spíš jen proto, aby se neřeklo – tak snad jen tolik, že alespoň ve verzi, které jsem obdržel, chybí stránkování, takže u výše i níže uvedených citátů nemohu uvádět stránkové odkazy. Občas narazíme na drobné problémy s interpunkcí.

Uvedu v následujícím jen několik formulací, o jejichž objasnění bych autorku chtěl o obhajoby poprosit (zdůrazňuji, že se jedná o záležitosti naprosto dílčí).

„Čas protagonisty, a tedy ani čas vyprávění, totiž není časem lineárním, naopak se odvíjí diachronicky“ (je zde řeč o *Úkrytu* a „smršťování“ hrdinova vědomí). V jakém smyslu stojí diachroničnost proti linearitě?

„Zdá se tedy, že problém netkví ve fikční povaze vzpomínek literárních postav. Tím, co jim však schází, je paměť, která je v jejich případě pouze funkcí narativně předvedených vzpomínek“ – z následující

věty je sice zřejmé, co autorka chtěla říci, ale přece: co přesně znamená, že paměť je *funkcí* narativně předvedených vzpomínek?

„Situaci fikčních světů literatury, kde vyprávějíci ‚já‘ performativně konstruuje svět, na nějž, jak se zdá, vzpomíná, avšak esenciálně jeho vzpomínkám pochopitelně nic nepředchází...“ – chápu, co má autorka na mysli, ale přece se chci zeptat, v jakém smyslu je zde použito slovo *esenciálně*.

No, já osobně mám trochu problém – ale to není námitka proti autorce – s Ricoeurovým tvrzením, že „do vztahu paměť-identita vstupuje ještě požadavek být s to uspořádat své vzpomínky do nějaké koherentní narace“. Jenom předkládám tezi k diskusi: co když je to naopak? Co když se tímto uspořádáváním z naší identity naopak něco podstatného ztrácí – už jen proto, že se tím vzpomínky přesouvají do média společně sdíleného jazyka, čímž, dalo by se snad říci, poněkud vybledá jejich osobní charakter? Sama autorka ostatně v závěru píše: „Obzvláště v případě nostalgických vzpomínek na rané dětství vychází najevo, že nejasně tušená idyla, na niž se hrdina snaží upamatovat, patrně nemá žádnou narativní ani verbální povahu, protože je zasazena do doby, kdy jeho vědomí ještě nebylo formováno symbolickým registrem lidské řeči“. No právě! A možná to neplatí jenom o dětství. Není nakonec lidská identita spíše jakýmsi „vyjednáváním“ mezi narativitou (nebo jejím požadavkem) a *stricto sensu* nesdělitelným charakterem vzpomínek? To už je samozřejmě otázka filosofická a netýká se samotného tématu práce, avšak autorka, zdá se mi, ji implicitně nastoluje.

Tak či onak, předložená diplomová práce je brilantní a suverénní výkon. Jde o skutečnou textovou analýzu, která vůbec nemá zapotřebí odvolávat se na nějakou složitou literárněvědnou hantýrku. Mnohé z Hostovského textů už autor posudku po přečtení této diplomky nebude nikdy číst stejně. A zejména oceňuji autorčin lehký styl, díky němuž se práce čte skutečně sama. Posuzovateli se pořád nějak vnucuje parafráze Hrabala: „Člověk to špendlíčkem kope, a vona to takhle sype z rukávu“.

Práci navrhuji hodnotit jako **výbornou**.

Praha. 6. 6. 2021 Josef Fulka